

Szókincs, szólások és közmondások

1. feladat

Minden sorban található egy, a jelentésében a többitől lényegesen eltérő mondás. Írd le a sor számához tartozó kakukktojás betűjelét.

	A	B	C	D
1.	<i>beadja a derekát</i>	<i>kötélnek áll</i>	<i>beletörik a bicskája</i>	<i>belemegy a játékba</i>
2.	<i>a falba veri a fejét</i>	<i>pórus jár</i>	<i>tépi a haját</i>	<i>forr benne az epe</i>
3.	<i>kereket old</i>	<i>angolosan távozik</i>	<i>rátész egy lapáttal</i>	<i>faképnél hagy</i>
4.	<i>madarat lehetne fogatni vele</i>	<i>majd kiugrik a bőréből</i>	<i>fülig ér a szája</i>	<i>elveszti a hidegvérét</i>
5.	<i>a bolondját járattja valakivel</i>	<i>a fejére ejtették</i>	<i>bolondgombát evett</i>	<i>nincs ki a négy kereke</i>
6.	<i>elfacsarodik a szíve</i>	<i>fordítva ül a lovon</i>	<i>gombócot érez a torkában</i>	<i>lógatja az orrát</i>
7.	<i>mentőövet dob valakinek</i>	<i>a hátára vesz valakit</i>	<i>a hóna alá nyúl</i>	<i>elcsavarja a fejét</i>

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

2. feladat

Melyik szópár illik a megadott szólásba? Karikázd be a megfelelő szópár betűjelét!

Éhes **álmodik!**

- A) farkas rosszat
- B) ember vacsoráról
- C) disznó makkal
- D) egér sajttal

..... nem lehet **fogni.**

- A) Dobszóval - verebet
- B) Szalonnával - farkast
- C) Répával - elefántot
- D) Sajttal - rókát

..... ló

- A) Ágyúval - verébre
- B) Csúzlival - rigóra
- C) Pisztollyal - céltáblára
- D) Puskával - nyúlra

..... nem kapkod **után.**

- A) Gólya - béka
- B) Sas - legyek
- C) Kutya - csont
- D) Tigris - kecske

..... nem ver

- A) A juhász - karóval
- B) A lovász - ostorral
- C) Isten - bottal
- D) Az ördög - kézzel

A döglött **a** **is megrugdossa.**

- A) gólyát - béka
- B) sast - szöcske
- C) tyúkot - kakas
- D) oroszlánt - számár

..... népnek nincs

- A) Kis - sok földje
- B) Áruló - becsülete
- C) Gyáva - hazája
- D) Erős - ellensége

3. feladat

Válaszd ki a *szólásokba* illő *testrész* nevét! Vigyázz, a testrészeket todalékolt alakjukban kell felismerned. Párosítsd a kiegészített szólásokat a *jelentésükkel*! Válaszaidat írd a táblázatba!

a) Nem sül ki a (valamije).	1. nyelv	A) Felelősséget vállal valakiért.
b) Tűzbe teszi érte a/az (valamijét).	2. orr	B) Zsugori, fösvény.
c) Fenn hordja a/az (valamijét).	3. kéz	C) Nem szégyelli magát.
d) Jól felvágták a/az (valamijét).	4. fog	D) Sokat költekezik.
e) Nagy (valamin) él.	5. szem	E) Beképzelt, öntelt.
f) A/az (valamijéhez) veri a garast.	6. láb	F) Bőbeszédű, feleselő.

szólás	testrész sorszáma	jelentés nagybetűs jele
a)		
b)		
c)		
d)		
e)		
f)		

4. feladat

Keresd meg a megadott szavak rokon értelmű és ellentétes jelentésű párját az alsó sorban, és írd a táblázat megfelelő részébe!

MELLÉKNEVEK	rokon értelmű	ellentétes jelentésű
pöttöm		
bőséges		
serény		
gavallér		
rusnya		
makrancos		
fukar		
merész		
dölyfös		
nyegle		
alázatos, gyáva, engedelmes, vakmerő, rest, hányaveti, kiadós, szűkmarkú, szorgos, lovagias, csúf, hatalmas, csökönyös, szűkös, tisztelettudó, mutatós, faragatlan, apró, kevély, tékozló		

IGÉK	rokon értelmű	ellentétes jelentésű
dorgál		
pazarol		
kutyagol		
csacsog		
elkallódik		
felfortyan		
hivalkodik		
módosul		
változik, takarékoskodik, megdühödik, hallgat, visszahúzódik, korhol, nagyzol, elvesz, tékozol, fecseg, megbékél, álldogál, megmarad, dicsér, bandukol, megmarad		

5. feladat

Keresd meg az alábbi összetett szavak közös részét! Az első szó utótagja megegyezik a második szó előtagjával. Írd a közös szót a pontvonalra!

vízi- -rúgás

gyógy-..... -terem

bordás- -mászás

ugró- -húzás

pók- -szoba

zsír- -huzat

kártya- -rom

tégla- -edzés

vas- -jaj

6. feladat

Mely állat neve lehet az összetett szavak előtagja? Írd a megfelelő szót a táblázatba!

	-eszú	-anyó	-szem
	-sor	-bőr	-pásztor
	-út	-lyuk	-fogó
	-verseny	-darázs	-kötő
	-látta	-távlat	-csontú
	-has	-foci	-háló
	-lelkű	-ősz	-dúc

7. feladat

Jellemezd az alábbi mondatok szereplőit a megadott tulajdonságok felhasználásával! Írd a felsorolt mellékevek közül a mondat jelentésének megfelelőt a pontsorra! Minden melléknevet csak egyszer használj!

**gondatlan, pökhendi, tanácstalan, csodálkozó, figyelmes,
türelmetlen, büszke, zsémbes, különc, gondtalan,**

1. Juli kikerekedett szemekkel nézte a felé nyújtott dobozt.

.....

2. Anna finom teát készített a munkából fáradtan hazatérő édesanyjának.

.....

3. Áron egyik lábáról a másikra állva várakozott az autóbuszra a megállóban.

.....

4. Vilmos boldogan élvezte az első szüneti napot a barátaival a strandon.

.....

5. Kristóf szülei csillogó szemmel figyelték, ahogy fiuk átveszi az aranyérmét.

.....

6. Kinga egy térképpel a kezében nézelődött a zsúfolt kereszteződésben.

.....

7. Karesz oda se figyelve hajította el az égő gyufát a parkban.

.....

8. Béla bácsi mérgesen kifogásolt mindent.

.....

9. Dorka foghegyről válaszolt a villamosvezetőnek.

.....

10. Ervin szokatlan ruhákban jár, és furcsa szavakat használ.

.....

8. feladat

Pótold a szólásokban a hiányzó állatneveket a megfelelő toldalékolással! Írd a szólás utáni vonalra a felsorolt szavak közül azt az egyet, amelyikhez kapcsolható az adott szólás jelentése. Vigyázz, két fogalom kimarad!

**GYANAKVÁS, SZERENCSE, BÁTORSÁG, KÖNTÖRFALAZÁS,
HÁLÁTLANSÁG, BOLDOGSÁG, FÉLELEM, TÚLZÁS, SZÉLHÁMOSSÁG,**

..... lehet vele fogatni.
Ágyúval lő.....
Vak..... is talál szemet.
..... melenget a keblén.
..... tesz a fülébe.
..... tesz valakit.
Kerülgeti, mint a forró kását.

9. feladat

Pótold az alábbi közmondásokban az egy vagy két hiányzó betűt! Ügyelj a helyesírásra!

Ki könnyen ____gér, nehezen ad.

Nagy úr a muszá ____.

Ha ____gatni arany.

Mon ____ meg, ki a barátod, s megmondom, ki vagy.

Amit jóked ____el teszel, nem esik nehezedre.

Helyesebb, ha póto ____uk a barátot, mintha sira ____uk .

Néha a legki ____ebb ellenfeled valamennyi között a legveszélyesebb.

Két malomkő közt ____rlődik.

Ne ját ____ a tűzzel!

10. feladat

Párosítsd a szólásokat a jelentésükkel. Vigyázz, három jelentést nem kell sehová beírnod!

1. A saját feje után megy.	
2. Fő a feje.	
3. Fejébe száll a dicsőség.	
4. Fején találja a szöget.	
5. Fejjel megy a falnak.	

- A)** Elbizakodott, túl sokat hisz magáról.
- B)** Saját magának árt, ahogy elhamarkodottan cselekszik
- C)** Ügyesen bánik a kalapáccsal.
- D)** Találó választ ad, a lényegre tapint.
- E)** Nagy gondban van.
- F)** Nagy dicséretet kap.
- G)** Mindig jól felismeri a dolgokat.
- H)** Mások tanácsát nem fogadja meg, önfejű.

11. feladat

a) Egészítsd ki az alábbi két szólást a zárójelben lévő szavak közül a megfelelővel. Válaszodat a pontozott vonalra írd. Egy szólaşhoz egy szó tartozik!

I. Kiteszi érte a

II. Megissza a

maradékot, lelkét, borát, macskát, levét, kávét

b) Melyik szólás mit jelent? Válaszd ki a jelentéseket az alábbi listából, és írd a betűjelét a szólás utáni négyzetbe. Egy szólaşhoz egy jelentés tartozik!

- A) *Mindent megtesz valakiért.*
B) *Aggódik valakiért.*
C) *A rosszat választja ki magának.*
D) *Megjárja.*

12. feladat

Az alábbi, csoportonként összegyűjtött szavak közül húzd alá azokat, amelyeknek a jelentése alapvetően eltér az adott oszlopban található többiétől!

kullog kurjongat cammog botorkál őgyeleg	goromba alaktalan éktelen otromba amorf	nyegle önhitt lekezelő önző hányaveti	kalamajka haddelhadd zúrzavar invázió felfordulás
--	---	---	---

13. feladat

Írj mindkét nagybetűs szóhoz egy rokon értelmű és egy ellentétes értelmű szót a megadott betűk felhasználásával.

Példa:

RÜCSKÖS

rokon értelmű: **d é s r e** *érdes*
ellentétes értelmű: **i m s a** *sima*

ALATTOMOS

rokon értelmű: **i n y s u**

ellentétes értelmű: **e n s e g y e**

TEHETŐS

rokon értelmű: **d a z a g g**

ellentétes értelmű: **é n y e g s z**

Milyen kifejezés állítható össze az alábbi szótagokból, ami kapcsolatba hozható az egyik nagybetűs szóval az előző feladatban. A létrehozott szót írd a pontvonalra, a vele kapcsolatba hozható szót pedig húzd alá.

l e l k a k ú r ó

14. feladat

Az összekevert betűkből állíts össze egy-egy tulajdonságra utaló szót, majd írd egy ellentétes jelentésű párt is hozzá az utána álló pontvonalra.

o c m o r s

s u t a l

ű k í v ő s z

a j s z l i

v a n é z

l e t ő n t

15. feladat

Olvasd el az alábbi szöveget, majd oldd meg a következő két feladatot.

*Nagymama csak ül, szót se szól. Elgondolkodott... Fábiánra gondol.
Fábián baba volt. Kopott és csúnya, majdnem kopasz. Nagymama négyéves volt. Szégyellte Fábiánt, és egy nap a szemétdörbe dobta, de mikor a szemetes elment, elsírta magát. Nagymamának sok babája volt annak idején, de mindet elfelejtette, csak Fábiánt nem.
Most csak ül, szót se szól. Elgondolkodott...*

a) A fenti szövegben keresd meg és írd le a vonalra azt az **egy szót**, amelynek a jelentése:

rossz külsejű, nem tetszetős

A keresett szó:

b) A megadott betűkből állítsd össze azt a szót, amelyik ennek a szónak az ellentétes jelentésű párja. Vigyázz, két betű fölösleges!

p é r á s z

Ellentétes jelentésű szó:

c) A fenti szövegben keresd meg azt a két szóból álló kifejezést, amelynek a jelentése:

valamikor régebben

A keresett szó:

d) A megadott betűkből állítsd össze azt a szót, amelyik ennek a kifejezésnek a rokon értelmű párja. Minden betűt használj fel!

korabnika

A rokon értelmű szó:

16. feladat

Mit jelentenek az alábbi szólások, közmondások? Írd a magyarázathoz tartozó kisbetűt a szólás, közmondás utáni mezőbe!

Bal lábbal kelt fel.		a) Sántikálva jár.
Él mint hal a vízben.		b) Jó dolga van.
Egyszer volt Budán kutyavásár.		c) Eltúlozza a dolgot.
Bolhából is elefántot csinál.		d) Kutyát behozni tilos!
		e) Nincs több lehetőség.
		f) Rossz hangulatban van.
		g) Nem szomjas, mégis iszik.
		h) Közelről néz valamit.

17. feladat

Egészítsd ki a 2. oszlop hiányos szavait úgy, hogy az 1. oszlop meghatározásának megfelelő szót kapj! A 2. oszlopban egy vonalkára egy betűt kell írni. A 3. oszlopban alkoss a megadott szó felhasználásával olyan összetett szót, amely megfelel az 1. oszlopban megadott jelentésnek! A vonalra egy szót kell írni. Ügyelj a helyesírásra!

1.	2.	3.
Aki buta, hiszékeny, ostobácska.	b_gy_t_	____eszű
Akit nem lehet felbosszantani, mindig nyugodt.	h_gg_dt	____vérű
Aki türelmes, jóindulatú.	j_mb_r	____tűró

18. feladat

Minden sorban van egy kakukktójás, ami a jelentése alapján nem illik a sorba. Húzd alá.

elvetemült	megcsömörlött	aljas	alávaló	kegyetlen
szívélyes	kedves	furfangos	nyájas	jóindulatú
lohol	fetreng	nyargal	száguld	iszkol
öreg	agg	éltes	poros	koros
tagbaszakadt	konok	makacs	önfejű	csökönnyős
bosszant	packázik	szórakozik	ingerel	sarcol
megalkuvó	hevenyészett	ideiglenes	átmeneti	rögtönzött
adakozó	fennhéjázó	nagystílű	gáláns	bőkezű
méltányol	elismer	navigál	honorál	respektál

19. feladat

A következőkben egy-egy szólás jelentését olvashatod. Írd le a szólást, amelyben szerepel a segítségül megadott szó!

Értelmetlen, fölösleges dolog. - **borsó**

.....

A gyengébbek is legyőzhetik az erősebbet, ha sokan vannak. - **lúd**

.....

Nem valószínű, hogy elhagyja a rossz szokásait, megjavul. - **szalonna**

.....

Mindenhol feltalálja magát. - **jég**

.....

Nagyon rossz anyagi helyzetben van, nyomorog. - **egér**

.....

Kötözködik, a hibát keresi mindenben. - **csomó**

.....

Addig válogat, amíg hoppon marad. - **pad**

.....

20. feladat

a) Melyik közmondás illik a legjobban az alábbi helyzetekre. A közmondás betűjelét írd a megfelelő történet végén lévő téglalapba. Vigyázz, mert két közmondásra nem lesz szükséged!

- A) *Ne ferd az ördögöt a falra!*
- B) *Egy fecske nem csinál nyarat.*
- C) *Egyszer volt Budán kutyavásár.*
- D) *Kecskére bízták a káposztát.*
- E) *Nem mind arany, ami fénylik.*
- F) *Jó bornak nem kell cégér.*

Hiába reklámozza magát a faluban az új fodrász, mégis mindenki Jolikához jár hajat vágatni és festetni, mert ő gyorsan és szépen dolgozik, és ráadásul mindenkihez van egy jó szava is.	
Tavaly beadhattad volna a verseidet az irodalmi pályázatra, valószínűleg nyers is veled, de idén sajnos ezt a fajta támogatást megszüntették, nincs már pályázat a kezdő íróknak.	
Gabi néni mindent megtett, hogy az iskolai kórus mellé egy kis zenekar is megalakuljon, de valójában senkinek nem volt ez olyan fontos, mint neki; néhány próba után a zenész srácok is inkább focizni mentek...	
Ez volt a legszebb bringa a boltban, beépített féklámpa, összeleveszkóp, metálszínre fújt váz, amit csak akarsz; megvettem, és a pedál az első túrán leesett....	

21. feladat

Lásd el a **szól** igét a megfelelő igekötővel úgy, hogy a keletkezett szó a következőket jelentse:

Figyelmezteti, rendreutasítja:

Rosszat mond róla:

Értéktelennek, rossznak tart valamit:

Felszólal, észrevételt tesz:

Felesel:

Az alábbi szólások közül melyik felel meg a legpontosabban annak a mondatnak, hogy „Majd számolunk!” A helyes választ húzd alá.

Ezért még lesz nemulass!

Ne szólj szám, nem fáj fejem!

Száz szónak is egy a vége.

22. feladat

Fejezd ki **egy szóval** az alábbi szólások jelentését, és írd le a pontvonalra őket!

Megmossák a fejét.

Töri a fejét.

Leesik az álla.

23. feladat

Égészítsd ki a következő szólásokat a megfelelő *állatnevekkel*, majd írd melléjük a jelentésüknek megfelelő betűt! Vigyázz, két jelentés nem illik sehová!

Előre iszik a bórére. A jelentés betűjele:

Vakis talál szemet. A jelentés betűjele:

Egy nem csinál nyarat. A jelentés betűjele:

Él, mint a vízben. A jelentés betűjele:

A lehetséges jelentések:

- A. *Az ostoba ember is rátalálhat a helyes megoldásra.*
- B. *Segítség nélkül egy ember nem tud nagy eredményeket elérni.*
- C. *Korán örül valaminek, ami még nem következett be.*
- D. *A gyengébbek összefogással legyőzhetik az erősebbet.*
- E. *Némi szerencsével egyedül is boldogulhat az ember.*
- F. *Remekül érzi magát, mert mindene megvan.*

24. feladat

Magyarázd meg a saját szavaiddal az alábbi kifejezéseket.

utókor:

.....

misztikus:

.....

mostoha körülmények:

.....

25. feladat

Milyen állatok neve illeszthető a megadott szavak elé? Egészítsd ki a megadott szavakat a pontvonalra írt állatnevekkel.

a)	-ember -uszony -lencse
----------	------------------------------

b)	-fogó -lyuk -fog
----------	------------------------

c)	-farok -tetű -vasút
----------	---------------------------

26. feladat

Mindkét sorban található egy, a jelentésében a többitől lényegesen eltérő közmondás. Karikázd be!

1.	Aki bottal köszön, annak doronggal felelnek.	Aki korpa közé keveredik, azt megeszik a disznók.	Amilyen az adjonisten, olyan a fogadjisten.	Amilyen a kérdés, olyan a felelet.
2.	Susztar maradjon a kaptafánál!	Aki nyáron nem gyújt, télen nem fűt.	Mindenki a maga szerencséjének kovácsa.	Ki mint vet, úgy arat.

27. feladat

Írd le a pontvonalra a megadott szavak rokon értelmű párját! A megoldásokban a magánhangzók közül csak az e-t használhatod!

pimasz, udvariatlan, tapintatlan
.....

kacag, vihog

segítőkész, figyelmes

többszintes.....

28. feladat

Az alábbi hasonló jelentésű szólások, közmondások közé bekerült egy kakukktojás! Keresd meg azt a mondást, amelyik jelentésében nagyon eltér a többitől, és húzd alá.

Bagoly mondja verébnek, hogy nagyfejű.

Amely kutyát meg akarnak ölteni, veszett nevét költik.

Minden lókupec a maga lovát dicséri.

Száz szónak is egye a vége.

Más szemében a szálkát is meglátja, a magáéban a gerendát sem.

Fogalmazd meg, mi a közös az összetartozó szólásokban. A választ a pontvonalra írd.

.....
.....
.....

29. feladat

Egészítsd ki egy-egy testrész nevével az alábbi szólásokat, közmondásokat! Írd le az testrész nevét a szólások, közmondások melletti pontvonalra!

..... **találja a szöveget.**

Kimutatja a **fehérét.**

Hegyezi a

Ég a **alatt a munka.**

30. feladat

Melyik szópár illik a megadott szólásba? Karikázd be a megfelelő szópár betűjelét!

Ajándék **ne nézd a**

- A) lónak - futását
- B) lónak - fogát
- C) gyémántnak - színét
- D) gyűrűnek - kövét

..... **mondja verébnek, hogy**

- A) Túzok - merre szálljon
- B) Sas - nagy a feje
- C) Sas - bagoly
- D) Bagoly - nagyfejű